

Geliş/Received: 01/09/2025
Kabul/Accepted: 28/10/2025
Araştırma Makalesi / Research Article

ISSN: 2547-9725

TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDAKİ GÜMRÜK BİRLİĞİNİN YUMUŞAK ÇEKİRDEKLİ MEYVELER DIŞ TİCARETİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Fatime NAS*

Öz

Türkiye'deki meyve sektörünün bir alt bileşeni olan yumuşak çekirdekli meyveler sektörü uluslararası ticarette karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz sektörlerden birisidir. Yumuşak çekirdekli meyvelerin üretim ve ticaretinde avantajlı olmamızın en önemli nedenleri arasında, ülkemizin uygun iklim ve coğrafi koşullara sahip olmasıdır. Türkiye'nin yumuşak çekirdekli meyveler ilgili yürüttüğü dış ticaretin önemli bir kısmı Avrupa Birliği ile yürütülmektedir. Ancak Avrupa Birliği ile yürütülen yumuşak çekirdekli meyveler ticareti statik değildir. Zaman içerisinde önemli bir değişkenlik göstermektedir. 1969 yılında Avrupa Topluluğu'nda gümrük birliği uygulaması başlamıştır. Türkiye-Avrupa Birliği ile yürüttüğü gümrük birliği görüşmelerini 1995'te tamamlanmış ve 1996 yılında gümrük birliğine katılım sağlanmıştır. Bu çalışmada Türkiye-AB arasındaki gümrük birliğinin yumuşak çekirdekli meyveler ihracat ve ithalatı üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Yumuşak çekirdekli meyvelerde Türkiye'nin AB ile yaptığı dış ticarette gerek gümrük birliğine katılmadan önce gerekse sonrasında net bir ihracatçı ülke konumundadır. Toplam ihracat rakamları gümrük birliğine katılmadan sonra ciddi bir şekilde yükselmiştir. Oranlara bakıldığında ayvanının yüksek oranı yakaladığını, onu elma ve armudun takip ettiği görülmektedir. Ayrıca dikkat çekici bir noktada, AB'den yaptığımız elma ithalatında ihracat kadar olmasa da bir artış kaydedilmiş olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Bitkisel Ürünler, Yumuşak Çekirdekli Meyveler, Avrupa Birliği, İhracat, İthalat.

JEL Kodu: F15, F13, F29.

* Dr., fatimenas@hotmail.com, ORCID: 0009-0000-4025-8725

The Effect of The Customs Union Between Turkiye And The European Union on The Soft Fruits Nucleus

Abstract

The soft-seed fruits sector, which is a subcomponent of the fruit sector in Turkiye, is one of the sectors where we have comparative advantage in international trade. Among the most important reasons for our advantage in the production and trade of soft-seeds is that our country has suitable climate and geographical conditions. An important portion of Turkiye's foreign trade in soft-seed fruits is conducted with the European Union. However, pome fruit trade with the European Union is not static. It has varied significantly over time. The implementation of a customs union within the European Community began in 1969. Turkey-EU customs union negotiations were completed in 1995, and Turkey joined the customs union in 1996. This study aims to examine the impact of the customs union between Turkiye and the EU on the export and import of pome fruits. Turkiye is a net exporter country in soft-seeds, both before and after the customs union. Total export figures have increased significantly after joining the customs union. When we look at the rates, it is seen that quince has a high rate, followed by apples and pears. In addition, it is noteworthy that there has been an increase in the amount of apples we import from the union, although not as much as exports.

Keywords: Plant-Based Products, Soft Fruits Nucleus, European Union, Export, Import.

JEL Codes: F15, F13, F29.

1. GİRİŞ

Yumuşak çekirdekli meyveler dış ticarete konu olmaktadır. Türkiye'nin yumuşak çekirdekli meyveler ilgili yürüttüğü dış ticaretin önemli bir kısmı Avrupa Birliği ile yürütülmektedir. Ancak Avrupa Birliği ile yürütülen yumuşak çekirdekli meyveler ticareti statik değildir. Zaman içerisinde önemli bir değişkenlik göstermektedir. 1969 yılında Avrupa Topluluğu'nda gümrük birliği uygulaması başlamıştır. Türkiye-Avrupa Birliği ile yürüttüğü gümrük birliği görüşmelerini 1995'te tamamlanmış ve 1996 yılında gümrük birliğine katılım sağlanmıştır. Yapılan bu çalışmanın amacı; Türkiye'nin AB ile gerçekleştirdiği yumuşak çekirdekli meyveler dış ticareti üzerindeki etkileri değerlendirmek ve bu konuda dış ticaretimizi olumsuz etkileyen çeşitli faktörleri belirlemektir.

Türkiye yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliği için çok uygun ekolojik koşullara sahip olması, bu grup içerisinde önemli bir üretici ülke konumuna getirmektedir (IPARD, 2021: 16). Yumuşak çekirdekli ürünlerin üretimi gerek ülkemizde gerekse uluslararası alanda önemli bir artış eğiliminde

bulunmaktadır. Elma, armut, ayva ve benzeri ürünlerin üretimin artışının nedenleri arasında insan sağlığı açısından faydalı olması yanında özellikle fenolik bileşikler ve antimikrobiyal etkilerine bağlı olarak benimsenip tüketilmesidir. Yumuşak çekirdekli meyvelerin üretim miktarlarındaki artış eğilimi dış ticarete yansımaktadır (Yaman ve Yıldız, 2023: 32). Türkiye'nin Avrupa Birliği ile yürüttüğü dış ticaret işlemleri kapsamında yumuşak çekirdekli meyvelerden elma, armut, ayva, yeni dünya (Malta eriği) ve muşmula aşağıda ele alınmıştır.

2. LİTARETÜR İNCELEMESİ

Günümüz dünyasında diğer ekonomilerden tamamen izole işleyen bir ekonomi yoktur. Bunun temel nedeni ticaretin çoğu durumda tüm ekonomilere fayda sağlıyor olmasıdır. 27 üyesi bulunan AB dünyada önemli bir ekonomik birliği temsil etmektedir. Türkiye, AT ile 1959 yılında ortaklık için başvuruda bulunmuştur. Türkiye-AB arasındaki ticari ilişkiler uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Türkiye en çok AB ile dış ticareti gerçekleştirmektedir. AB açısından ise Türkiye beşinci sırada yer almaktadır. Gümrük birliği, Türkiye Avrupa Birliği arasındaki ticari ilişkilerde önemli bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilindiği gibi, Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler uzun bir geçmişe dayanmaktadır. 1963 yılında Ankara Anlaşması ile kurulan ortaklık ilişkisi ile başlamış, 1970'li yıllarda ortaklığın geçiş dönemini düzenleyen Katma Protokol ile devam etmiştir. İki taraf arasındaki ilişkiler 1996 yılında gümrük birliğinin oluşturulması ile daha üst bir noktaya taşınmıştır. Türkiye gümrük birliği ile ekonomi ve ticaretin başta Avrupa Birliği olmak üzere dış dünya ile bütünleştirmiştir.

Türkiye'de gerek AB ve gerekse gümrük birliği ile ilgili bir kısım literatür çalışması bulunmaktadır. Bu kapsamda hazırlanan kitap, makale, rapor, mevzuat gibi örnekler sayılabilir. Yapılan bu çalışma ile; gümrük birliği öncesi ve gerekse gümrük birliği sonrasında yumuşak çekirdekli meyveler dış ticaretinde yaşanan değişimler uzun bir periyod ile incelenmiştir. Bu kapsamda bilimsel çalışma bulunmamakla birlikte güncel yeni bilgilere dayandırılmış ve analiz bir çözümlemede bu veriler kullanılmıştır.

2.1. Gümrük Birliğinden Önceki Dönem (1969-1995)

2.1.1. Elma

Elmanın vatani Avrasya'dır. Ilıman bölgelerin hemen hepsinde yetişir. Doğu Avrupa ve Batı Asya'da 3000 bin yıldır kültür bitkisi şeklinde üretilmektedir (Ketenoglu vd., 2016: 129). Belirtmek gerekir ki, elma halkın beslenmesi, meyve işleyen sanayiye hammadde temin etmesi, istihdam sağlaması, kurutularak daha yüksek katma bir ürüne haline gelmesi ve dış ticarete konu olması bakımından çok önemli bir üründür. Meyve sektöründe elma muzdan sonra ikinci büyük bir sektör özelliğine sahiptir (Yegül, 2021).

Türkiye'de üzümünden sonra yetiştirme alanı en geniş meyve olan elmadır. Türkiye'de 2020 yılı elma üretim alanları yaklaşık olarak toplam 1 milyon 740 bin dönümdür. Alan açısından en fazla elma üretimi 235 bin 150 dönüm ile Niğde ilinde gerçekleştirilmektedir. Elma üretim alanı açısından Niğde'yi Isparta, Karaman, Antalya ve Konya illeri takip etmektedir. Belirtilen beş ilimizdeki toplam elma üretim alanı 912 bin dönümdür. Bu üretim alanı ile beş ilimiz Türkiye'deki toplam elma üretiminin %53,4 gerçekleştirmektedir. Türkiye'nin toplam elma üretim alanlarının %53,4'ünü oluşturmaktadır. Ülkemizdeki toplam elma ağacı sayısı 2020 tarihi itibarıyla yaklaşık 66,5 milyondur (Yegül, 2021).

Yukarıda ifade edildiği gibi, yumuşak çekirdeklielerde Türkiye önemli bir üretici ülke konumunda bulunmaktadır. Ürettiği elmanın bir kısmını ihraç etmektedir. Diğer ürünlerde olduğu gibi, elma dış ticaretimizin bir kısmı Avrupa Birliği ile yürütülmektedir. İncele konusu yaptığımız dönemin başlarında AB'ne yönelik elma dış ticareti çok düşük miktarda iken dönemin sonlarına doğru ciddi bir artış eğilimine girmiştir. Türkiye ağırlıklı olarak elma dış ticaretinde ihracatı ithalatından fazla gerçekleştirmiştir. Avrupa Birliği'nden ithalat dönemin son üç senesinde (1993-1995) gerçekleşmiştir. 1993 yılından önce Türkiye AB'den elma ithal etmemiştir (Tablo: 1).

Türkiye'nin gümrük birliğine katılımdan önceki dönem toplam ihracat ve ithalat rakamlarına bakıldığında; dönemi kapsayan 26 yıllık bir süre zarfında AB'ne toplamda, 29,4 milyon dolar ihracatta bulunulmuş, buna karşılık 117 bin dolarlık bir ithalat gerçekleşmiştir. Dış ticaret farkı yaklaşık 29,2 milyon dolar olarak ihracat lehine gerçekleşmiştir.

Tablo 1: Türkiye-AB Arasındaki Elma İhracat ve İthalatı (1969-1995) (ABD Doları)

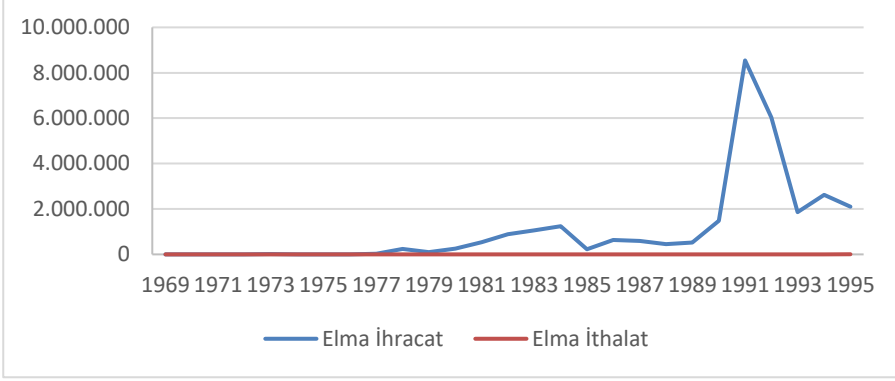
Yıl**	Elma*			
	İhracat	İthalat	Cari Açık veya Cari Fazla	Cari Açık-Fazla Değişim Oranı (%)

Nas,Fatime

1969	-	-	-	-
1970	1345	-	1345	-
1971	-	-	-	-100
1972	1044	-	1044	-
1973	8331	-	8331	698
1974	-	-	-	-100
1975	-	-	-	-
1976	106	-	106	-
1977	31.728	-	31.728	29.832
1978	246.131	-	246.131	676
1979	103.898	-	103.898	-58
1980	250726	-	250726	141
1981	540.226	-	540.226	115
1982	883.775	-	883.775	64
1983	1.064.407	-	1.064.407	20
1984	1.242.501	-	1.242.501	17
1985	231.196	-	231.196	-81
1986	641.166	-	641.166	177
1987	585.494	-	585.494	-9
1988	451.264	-	451.264	-23
1989	522.475	-	522.475	16
1990	1.477.915	-	1.477.915	183
1991	8.544.288	-	8.544.288	478
1992	6.037.074	-	6.037.074	-29
1993	1.855.350	1.345	1.854.005	-69
1994	2.628.233	3.917	2.624.316	42
1995	2.103.639	6.521	2.097.118	-20

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. *Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Şekil 1: Türkiye'nin AB ile Yaptığı Elma Dış Ticareti (1969-1995)

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. *Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Türkiye gümrük birliğine katılmadan önce elma dış ticaretinde net bir ihracatçı ülke olmasına rağmen ihracatın parasal değeri düşük gerçekleşmiştir. İhracattan gelen gelirin düşük olmasının değişik nedenleri söz konusudur. Gelirinin bu kadar düşük seviyelerde gerçekleşmesinin sebepleri arasında; üretimin büyük çoğunluğunun ülke içinde tüketilmesi, maliyetlerin yüksekliği, verimin düşük olması, kalitenin istenilen seviyede olmaması, pazarlamanın yetersiz olması, üreticiler arasında örgütlenmenin yetersizliği, üreticilerin, ölçek ekonomisinden yeteri kadar yararlanamaması ithalatçı ülkelerin korumacı politikaları ve ihracatçı ülkelerin haksız rekabet uygulamalarıdır (Uzundumlu vd., 2009: 22).

Türkiye'nin AB'ne ihracatını daha da artırması için Birliğin aradığı standartlara uygun bir üretimde bulunması gerekir. Üretici ve ihracatçılarımızın Birliğin iyi tarım uygulamalarını Ülkemizin benimsemesi elma ihracatının önünü hızlı bir şekilde açabilecektir. Özellikle elma üzerindeki zirai kalıntıların Birliğin aradığı standartlara uygun olması ve kaliteye önem verilmesi çeşit çok kritik bir öneme sahiptir (Özdemir ve Şengül 2018:127). Marketler tedarikçilerinden ve satın alımı yapılan ülkelerden bu sistemin uygulanmasını istemektedirler.

2.1.2. Armut

Armudun vatanı elma gibi Avrasya'dır (Ketenoglu vd., 2016:130). Armut, bugün dünyada elma kültürünün yayıldığı

hemen her yerde yetiştirilmektedir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki, Türkiye’de armut üretimi elmadan farklı olarak yetiştirilme, muhafaza ve değerlendirme özellikleri açısından istenilen gelişme kaydedememiştir. Üretim genel olarak kapama bahçeler şeklinde gerçekleştirilmemektedir. Ülkemizde armut dağınık popülasyon halindeki ahlat veya yabani armutlara aşılansarak üretilmektedir. Bu üretim tarzı nedeniyle bakım işlemlerinin yeterli yapılamaması kaliteli ürün verilmesini zorlaştırmaktadır (ÜİB, 2017 :7). Armuttaki bu duruma rağmen son yıllarda armut üreticilerin daha fazla ilgisini çekmiş, buna bağlı olarak üretim artmaya başlamıştır. (Durmuş ve Yiğit, 2003: 58). İller bazında baktığımızda üretimde Bursa, Antalya, Sakarya ilk sıralarda yer almaktadır (Durmuş, 2022:3).

Yumuşak çekirdekli karpaslarında yer alan armut diğers bir kısım ürünler gibi, AB ile Türkiye arasında dış ticarete konu olmaktadır. 1969’dan 1995’e kadar olan süreçte armut dış ticareti zaman içerisinde özellikle ihracat açısından bir gelişim göstermiştir. İlgili dönemde hiç ithalat gerçekleştirilmemiştir. İhracat dönemin başında zayıf kalmış, 1980 yılından sonra rakamlar çok büyük olmasa bile bir artış eğilimine girmiştir (Tablo 2). AB’ye yapılan armut ihracatı ile ülkemizdeki üretimi arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Armut üretiminin artması beraberinde ihracat artışını getirmiştir.

Tablo 2: Türkiye- AB Arasındaki Armut İhracat ve İthalatı (1969-1995) (ABD Doları)

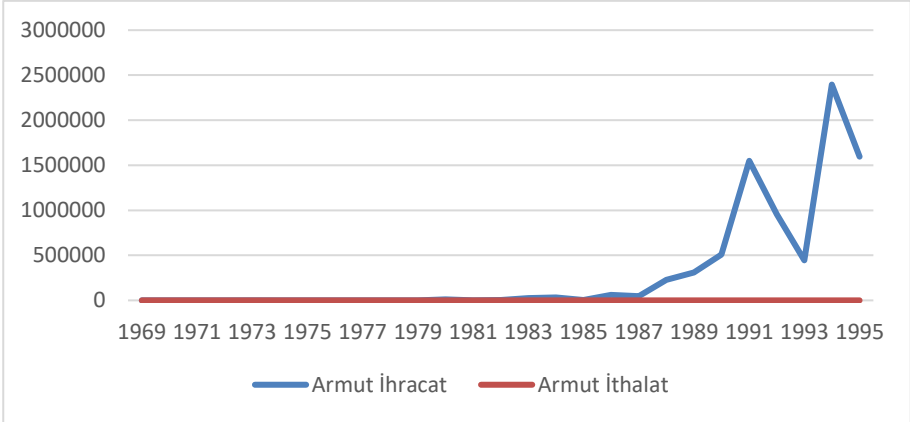
Yıl**	Armut*			
	İhracat	İthalat	Cari Açık veya Cari Fazla	Cari Açık-Fazla Değişim Oranı (%)
1969	-	-	-	-
1970	-	-	-	-
1971	-	-	-	-
1972	-	-	-	-
1973	58	-	58	-
1974	-	-	-	-100
1975	-	-	-	-
1976	-	-	-	-
1977	-	-	-	-
1978	-	-	-	-
1979	-	-	-	-
1980	11284	-	11284	-
1981	69	-	69	-99

1982	3344	-	3344	4746
1983	24671	-	24671	638
1984	33789	-	33789	37
1985	2909	-	2909	-91
1986	61788	-	61788	2.024
1987	44867	-	44867	-27
1988	227430	-	227430	407
1989	310036	-	310.036	36
1990	508912	-	508912	64
1991	1549589	-	1549589	204
1992	956133	-	956.133	-38
1993	446208	-	446.208	-53
1994	2396029	-	2.396.029	437
1995	1595710	-	1595710	-33

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. *Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Gümrük birliğine katılımdan önceki dönemde 26 yıllık bir zaman zarfında Türkiye'den Avrupa Birliği'ne toplamda 8,1 milyon dolarlık armut ihracat gerçekleşmiş buna karşılık hiç ithalat gerçekleşmemiştir. Dış ticarete toplam ihracat kadar bir ticari fazlalık verilmiştir.

Şekil 2: Türkiye- AB Arasındaki Armut İhracat ve İthalatı (1969-1995)

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. *Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Türkiye'nin armutta Avrupa Birliği'ne karşı net bir ihracatçı ülke olmasında, armut üretimi açısından uygun iklim koşullarına sahip olması, verimliliğin uygun olması, ulaşım ve

lojistik açıdan diğer üçüncü ülkelere göre daha uygun bir durumda bulunması, döviz kurlarının ihracat açısından uygun seyretmesi, armut üreticilerimizin ihracat konusunda giderek daha bilinçli hale gelmelerinin etkisi vardır.

Armut ihracatında yukarıda bahsedildiği olumlu gelişmeler olmakla beraber bu durum ülkemizin ihracat potansiyelinin küçük bir bölümünün ancak değerlendirebildiğini göstermektedir. Armut üretiminin Ülkemizde tarımın küçük ölçekli alanlarda yapılması ve sürekli bulunabilirlik olmamasından kaynaklı sıkıntıların payı bulunmaktadır (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2016 :11).

2.1.3. Ayva

Batı Asya'nın (Kafkasya, Türkiye ve İran) doğal bitkisi. Uzun bir süreden beri kültür yapılmasına rağmen yabancı formu fazla bir değişime uğramamıştır (Ketenoglu vd., 2016, s. 131).Türkiye ayva yetiştiriciliği bakımından oldukça uygun ekolojik koşullara sahiptir (Şirikçi ve Gül, 2017: 601).

Ayva üretiminde gerek iklim gerekse uygun doğal yapıya sahip Türkiye ayva üretiminde dünyanın önde gelen ülkelerinin başında gelmektedir. Türkiye'deki ayva verimliliği dünya ortalamasının yaklaşık 3,6 katıdır. Bu verimlilik oranıyla Türkiye dünya sıralamasında İsviçre'den sonra ikinci sırada yer almaktadır. 2019/2020 yıllarında dünya ayva üretiminin yaklaşık 1/18'i ticarete konu olmuştur. Dünyadaki ayva ihracatının %89'u Türkiye Hollanda, İspanya, Yunanistan ve Avusturya tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye dünyanın en büyük ayva ihracatçısı konumundadır. Dünyadaki ayva ihracatının yaklaşık %41,4'ü Türkiye tarafından yapılmıştır (Özdoğru, 2021a:1).

Türkiye'den Avrupa Birliği'ne gerçekleşen ayva dış ticareti armutta gerçekleşen dış ticaret yapısına büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Dönemin başlarında ihracat zayıf bir gelişim göstermiş daha sonraki süreçte ise parasal değer açısından artış eğilimi göstermiştir. 1969-1995 döneminde 1992 yılı hariç birlikten ülkemize ayva ithalatı gerçekleşmemiştir (Tablo: 3).

Tablo 3: Türkiye-AB Arasındaki Ayva İhracat ve İthalatı (1969-1995)

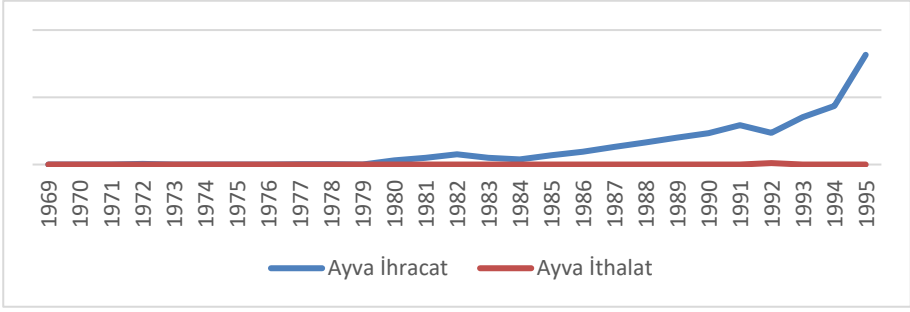
Yıl**	Ayva*		
	İhracat	İthalat	Cari Açık veya Cari Fazla
1969	-	-	-

1970	-	-	-
1971	344	-	344
1972	17.319	-	17.319
1973	2.794	-	2.794
1974	4.514	-	4.514
1975	4.755	-	4.755
1976	2.734	-	2.734
1977	6.542	-	6.542
1978	8.838	-	8.838
1979	1.618	-	1.618
1980	123.418	-	123.418
1981	204.441	-	204.441
1982	301.546	-	301.546
1983	201.642	-	201.642
1984	151.636	-	151.636
1985	275.431	-	275.431
1986	382.682	-	382.682
1987	525.960	-	525.960
1988	654.884	-	654.884
1989	796.610	-	796.610
1990	932.786	-	932.786
1991	1.175.437	-	1.175.437
1992	939.131	42.907	896.224
1993	1.412.800	-	1.412.800
1994	1.746.401	-	1.746.401
1995	3.263.663	-	3.263.663

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Türkiye'nin gümrük birliğine katılımından önceki dönemde Avrupa Birliği'ne toplamda 13,1 milyon dolar ihracatta bulunmuş, buna karşılık gerçekleşen ithalatın toplam değeri ise 42 bin dolardır. Görüldüğü gibi Türkiye ayva dış ticaretinde Avrupa Birliği'ne karşı net bir ihracatçı ülke konumundadır. Türkiye'nin gümrük birliğine katılımından önceki dönemde Avrupa Birliği'ne toplamda 13,1 milyon dolar ihracatta bulunmuş, buna karşılık gerçekleşen ithalatın toplam değeri ise 42 bin dolardır. Görüldüğü gibi Türkiye ayva dış ticaretinde Avrupa Birliği'ne karşı net bir ihracatçı ülke konumundadır.

Şekil 3: Türkiye-AB Arasındaki Ayva İhracat ve İthalatı (1969-1995)

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Belirtmek gerekir ki, Türkiye Avrupa Birliği'ne ayva ürünü açısından daha fazla ihracat yapma kapasitesine sahiptir. İhracatın istenilen seviyede olmaması bazı sorunlardan kaynaklanmaktadır. Bunlar; depolama maliyetlerinin yüksekliği, ihracat olanaklarının yetersizliği, üreticilere doğrudan ihracat yapabilmesine olanak sağlayan teşviklerin yetersiz olması, sözleşmeli ayva üretimi yapılamaması, üreticilerin birleşip bir örgüt altında pazarlama yapabilme gibi bir kültürün yaygınlaşmamış olması ve pazarlamaya yönelik bir kooperatifin bulunmamasıdır (Özdoğru, 2021b).

2.1.4. Yeni Dünya (Malta Eriği)

Yeni dünyanın anayurdunun Doğu Çin tarafları olduğu düşünülmektedir. Ülkemize, 1800'lü yıllarda Cezayir ve Lübnan üzerinden girmiştir. Yeni dünya taze olarak tüketilmesinin yanında özellikle Çin ve Avrupa ülkelerinde; meyve suyu ve şurubu, konserve, dondurma, reçel, jöle, turta, kuru meyve, marmelat, cezerye, kozmetik ürünleri (çiçekleri), sabun (çekirdekleri) yapımında kullanılmaktadır. Ayrıca bu ürün ilaç sanayisinde (kurutulmuş yaprak ve çiçekleri)ön plana çıkmaktadır (Esimek, 2022).

Dünyada yenedünya üretiminin en fazla gerçekleştirildiği ülke Çin'dir. Bu ülkeyi sırasıyla İspanya, Pakistan ve Türkiye takip etmektedir. Türkiye'de genel olarak taze tüketim alanı bulunmaktadır. Yeni dünya üretiminin önemli bir kısmı Akdeniz bölgesinde geri kalan az miktar ise Ege ve Doğu Karadeniz bölgelerinde gerçekleştirilmektedir (Esimek, 2022). Mersin, Antalya ve Adana yeni dünyanın üretiminin en fazla gerçekleştirildiği illerimizdir.

Türkiye yeni dünyada iklim ve doğal yapının sağladığı avantajla dış ticaret kapsamında Avrupa Birliği ile gerçekleştirdiği yenedünya dış ticaretinde net bir ihracatçı ülke konumundadır.

Tablo 4: Türkiye-AB Arasındaki Yeni Dünya İhracat ve İthalatı (1969-1995)

Yıl**	İhracat	Malta Eriği (Yeni Dünya)*		
		İthalat	Cari Açık veya Cari Fazla	Cari Açık-Fazla Değişim Oranı (%)
1969	-	-	-	-
1970	-	-	-	-
1971	-	-	-	-
1972	-	-	-	-
1973	-	-	-	-
1974	-	-	-	-
1975	-	-	-	-
1976	-	-	-	-
1977	-	-	-	-
1978	-	-	-	-
1979	-	-	-	-
1980	-	-	-	-
1981	-	-	-	-
1982	-	-	-	-
1983	-	-	-	-
1984	-	-	-	-
1985	19.869	-	19.869	-
1986	39.665	-	39.665	100
1987	12.644	-	12.644	-68
1988	13.208	-	13.208	4
1989	27.266	-	27.266	106
1990	3.644	-	3.644	-87
1991	71.724	-	71.724	1868
1992	13.950	-	13.950	-81
1993	8.665	7.323	1.342	-90
1994	54.279	-	54.279	3945
1995	50.879	-	50.879	-6

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

1969-1995 yılları arasında toplamda AB'ne 315 bin dolarlık bir ihracat gerçekleştirilmiş olup, buna karşılık 1993 yılı hariç hiç ithalatta bulunulmamıştır. Bahsedilen yılda gerçekleşen ithalat toplam değeri 7,3 bin dolardır. Tablo 4'ten görüldüğü gibi, gümrük birliği öncesi dönemde Türkiye ile Avrupa Birliği arasında gerçekleşen yeni dünya dış ticareti rakamları ihracat lehine olmakla beraber oldukça düşüktür.

Yeni dünya ihracatı özellikle 1984 yılından sonra artış eğilimine girmiştir. Ancak bu eğilim genelde artış eğiliminde olmakla beraber inişli-çıkışlı olmuştur. İhracatın dalgalı seyretmesinde üretim miktarlarında yaşanan gelişmeler etkili olmuştur. Yeni dünya üretiminin büyük bahçeler kapsamında yapılması ve üreticilerin ihracat konusundaki bilinçlenmeleri durumunda ihracatın daha fazla artması imkân dahilinde girecektir.

2.1.5. Muşmula

Muşmula bitkisi Güney Doğu Avrupa'dan Orta Asya'ya kadar yayılma alanı bulmaktadır. Ülkemizde yabancı olarak Kuzey Anadolu'da yetişmektedir. Çeşitli türleri vardır. Reçel, jöle, marmelat yapımında kullanım alanı bulmaktadır (Ketenoglu vd., 2016: 131).

Türkiye'nin AB ile gerçekleştirdiği muşmula dış ticaretinde fazlalık vermektedir. Gümrük birliği öncesi dönemde (1969-1995) Türkiye ile AB arasında 1984 yılına kadar ne ihracat ne de ithalat gerçekleşmemiştir. 1985 yılından itibaren başlayan ihracat genel olarak bir artış kaydetmiştir.

Tablo 5: Türkiye-AB Arasındaki Muşmula İhracat ve İthalatı (1969-1995) (ABD Doları)

Yıl**	Muşmula*			
	İhracat	İthalat	Cari Açık veya Cari Fazla	Yıllara Göre Cari Açık- Fazla Değişim Oranı (%)
1969	-	-	-	-
1970	-	-	-	-
1971	-	-	-	-
1972	-	-	-	-
1973	-	-	-	-
1974	-	-	-	-
1975	-	-	-	-

1976	-	-	-	-
1977	-	-	-	-
1978	-	-	-	-
1979	-	-	-	-
1980	-	-	-	-
1981	-	-	-	-
1982	-	-	-	-
1983	-	-	-	-
1984	-	-	-	-
1985	131	-	131	-
1986	285	-	285	118
1987	1.471	-	1.471	416
1988	5.544	-	5.544	277
1989	2.281	-	2.281	-59
1990	5.052	-	5.052	121
1991	32.060	-	32.060	535
1992	7.971	-	7.971	-75
1993	6.895	-	6.895	-13
1994	1.127	-	1.127	-84
1995	3.748	-	3.748	233

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Dönem boyunca gerçekleşen ihracatın toplam değeri 66 bin dolardır. İlgili dönemde AB'den hiç ithalat gerçekleşmemiştir. Dolayısıyla toplam ihracat değeri kadar bir dış ticaret fazlalığı oluşmuştur. Görüldüğü gibi, muşmulada dış ticaret rakamları büyük bir değer ifade etmemekle beraber, Türkiye'nin AB ile yaptığı dış ticarete açık şekilde net ihracatçı bir ülke konumunda bulunmaktadır. Rekabet gücümüzün olduğu bu üründe üreticilerimizin ihracat konusunda bilinçlendirilmeleri ihracat imkanlarını daha fazla gerçekleşmesi üzerinde etkili olacaktır.

2.2. Gümrük Birliğinden Sonraki Dönem (1996-2022)

Bu dönemde nüfus yapısı, turizm ve göçte önemli değişimler yaşanmıştır. Türkiye nüfusu ciddi bir artış kaydetmiştir. Dış turizm kapsamında özellikle dönem sonunda her yıl yaklaşık 50 milyon turist ülkemizi ziyaret eder hale gelmiştir. Ayrıca bu dönemde kırsal kesimden ülkemizin dışında şehirlerimize bir göçte yaşanmıştır. Nüfus artışı, dış turizm ve yaşanan göçler ülkemizde olan bitkisel ürünlere olan talebi

arttırmıştır. Ülkemizde yaşanan bu gelişmeler yanında Avrupa Birliği'nin en büyük genişlemesi yani yeni ülkelerin birliğe kabulü bu dönemde yaşanmıştır. Ancak Avrupa Birliği'nde yaşanan genişleme yanında birlikten çıkışta gerçekleşmiştir. İngiltere *Brexit*'le Avrupa Birliği'nden ayrılmıştır. Gerek Türkiye'de gerekse Avrupa Birliği'nde yaşanan gelişmeler iki taraf arasındaki dış ticaret kapsamında bitkisel ürünleri ticareti etkilenmiştir.

2.2.1. Elma

Türkiye'nin gümrük birliğine katılımından sonra Avrupa Birliği ile yürüttüğü elma dış ticaretinde bir gelişme söz konusudur. Başka bir deyişle gerek ihracat gerekse ithalatta dönem genelinde bir artış yaşanmıştır. Ancak bu artış dalgalı bir seyir izlemiştir. Örneğin elma ihracatında 1996 yılında 3 milyon dolarlık bir ihracat gerçekleşmişken bu rakam 1999 yılında 993 bin dolara düşmüş, dönem sonu olan 2022 yılında ise rakam 8,9 milyon dolara yükselmiştir. İthalatta yaşanan artış 2018 yılından itibaren kendini düşüşe bırakmıştır.

Tablo 6: Türkiye- AB Arasındaki Elma İhracat ve İthalatı (1996-2024) (ABD Doları)

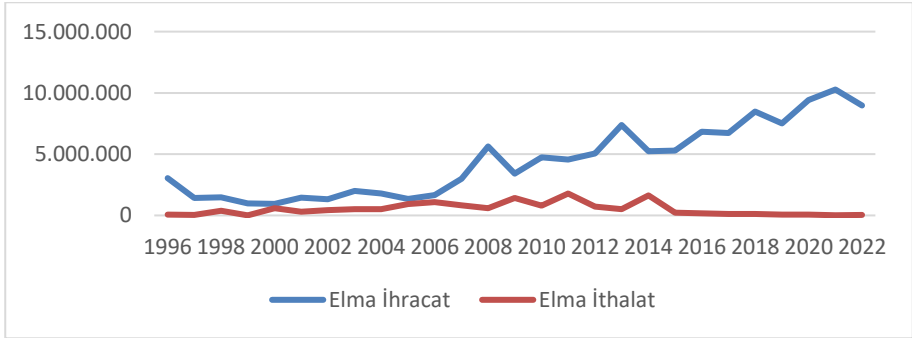
Yıl**	Elma*			
	İhracat	İthalat	Cari Açık veya Cari Fazla	Cari Açık-Fazla Değişim Oranı (%)
1996	3.054.489	72.065	2.982.424	-
1997	1.419.431	41.338	1.378.093	-54
1998	1.473.887	381.465	1.092.422	-21
1999	993.736	7.629	986.107	-10
2000	944.073	583.941	360.132	-63
2001	1.440.048	308.020	1.132.028	214
2002	1.312.770	432.719	880.051	-22
2003	1.989.353	509.408	1.479.945	68
2004	1.787.386	514.516	1.272.870	-14
2005	1.338.911	933.549	405.362	-68
2006	1.651.094	1.087.439	563.655	39
2007	2.992.361	837.800	2.154.561	282
2008	5.622.189	577.075	5.045.114	134
2009	3.400.808	1.417.835	1.982.973	-61
2010	4.751.091	794.491	3.956.600	100
2011	4.566.579	1.786.758	2.779.821	-30
2012	5.053.230	727.046	4.326.184	56

2013	7.373.051	517.697	6.855.354	58
2014	5.227.493	1.643.275	3.584.218	-48
2015	5.280.259	237.370	5.042.889	41
2016	6.832.103	165.482	6.666.621	32
2017	6.736.922	112.502	6.624.420	-1
2018	8.470.835	127.421	8.343.414	26
2019	7.508.122	65.079	7.443.043	-11
2020	9.406.209	68.946	9.337.263	25
2021	10.275.205	23.253	10.251.952	10
2022	8.971.248	40.165	8.931.083	-13
2023	9.346.136	293.900	9.052.236	5
2024	10.247.081	143.287	10.103.794	12

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Gümrük birliğine katılımdan sonra genel ihracat toplamına bakıldığında, dönem boyunca 119 milyon dolarlık bir ihracat yapılmış buna karşılık gerçekleştirilen ithalat ise 14 milyon dolardır. Elma dış ticareti Türkiye lehine 115 milyon dolar bir fazlalık vermiştir.

Şekil 4: Türkiye- AB Arasındaki Elma İhracat ve İthalatı (1995-2022)

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Yukarıdaki Şekil: 4'ten görüldüğü gibi, elma dış ticaretinde ihracat ve ithalat arasındaki makas ihracat lehine açılmaya başlanmıştır. Türkiye elma dış ticaretinde birliğe karşı net bir ihracatçı ülkedir. Türkiye'nin elmada net bir ihracatçı ülke olmasında ülkenin elma yetiştiriciliği konusunda uygun iklim koşullarına sahip olması, özellikle 2000'li yıllardan sonra

büyük elma bahçelerin oluşturulması, verimlikte yaşanan artışlar ve döviz kurlarının etkisi olmuştur.

2.2.2. Armut

Elmada olduğu gibi, armutta da gümrük birliğine katılımdan sonra dış ticarete özellikle ihracatta bir sıçrama yaşanmıştır. Belirtmek gerekir ki, ihracattaki bu artış dönem boyunca değişkenlik göstermiştir. Gümrük birliğine katılımın ilk yılında 1,87 milyon dolarlık bir ihracat gerçekleşmiş, bu rakam 2010'da 422 bin dolara düşmüş 2022 de ise 11,4 milyon dolar şeklinde gerçekleşmiştir. Özellikle 2018 yılından itibaren ihracatta ciddi bir artış söz konusudur. Ancak belirtilen yıllarda ihracatta meydana gelen değişimler ağırlıklı olarak ülkede gerçekleşen üretim miktarı ile yakından ilgisi bulunmaktadır. Armut üretimini belirleyen önemli etkenlerin başında iklim koşulları gelmektedir. Ayrıca armut üreticisi illerimizde elma kadar olmasa bile ihracata yönelik bir kısım kapama bahçelerin oluşturulması ile üreticilerin ihracat konusunda daha bilinçli bir hale gelmesinin etkisi olmuştur.

Tablo 7: Türkiye-AB Arasındaki Armut İhracat ve İthalatı (1996-2024) (ABD Doları)

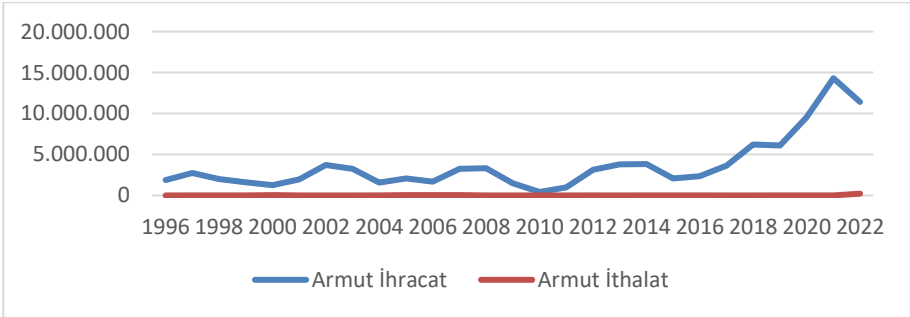
Yıl**	Armut*			
	İhracat	İthalat	Cari Açık veya Cari Fazla	Cari Açık-Fazla Değişim Oranı (%)
1996	1.879.321	-	1.879.321	-
1997	2.748.321	9.003	2.739.318	46
1998	1.994.913	11.236	1.983.677	-28
1999	1.616.961	5.724	1.611.237	-19
2000	1.246.303	57.680	1.188.623	-26
2001	1.949.955	-	1.949.955	64
2002	3.698.298	-	3.698.298	90
2003	3.229.127	-	3.229.127	-13
2004	1.550.537	5.201	1.545.336	-52
2005	2.065.370	40.285	2.025.085	31
2006	1.690.343	28.346	1.661.997	-18
2007	3.249.786	35.967	3.213.819	93
2008	3.335.090	-	3.335.090	4
2009	1.488.051	-	1.488.051	-55
2010	422.242	-	422.242	-72
2011	966.791	-	966.791	129
2012	3.112.163	10.393	3.101.770	221

2013	3.795.480	-	3.795.480	22
2014	3.846.103	22.738	3.823.365	1
2015	2.059.450	8.762	2.050.688	-46
2016	2.359.845	512	2.359.333	15
2017	3.619.192	-	3.619.192	53
2018	6.220.611	-	6.220.611	72
2019	6.115.091	15.843	6.099.248	-2
2020	9.554.504	15.799	9.538.705	56
2021	14.308.662	7.286	14.301.376	50
2022	11.429.974	216.651	11.213.323	-22
2023	12.494.541	58.478	12.436.063	9
2024	15.823.959	107.028	15.716.931	27

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Gümrük birliğine katılımdan sonra AB ile yapılan toplam dış ticaret değerlerine bakıldığında; 99,5 milyon dolarlık bir ihracata karşılık 491 bin dolarlık bir ithalat gerçekleştirilmiştir. Oluşan dış ticaret farkı ihracat lehine yaklaşık 99 milyon dolardır.

Şekil 5: Türkiye-AB Arasındaki Armut İhracat ve İthalatı (1995-2024)

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Şekil: 5'ten görüldüğü gibi, dönem boyunca ihracat ithalattan fazlalık göstermiş, dönem sonunda ihracat ithalat arasındaki makas ihracat lehine daha da açılmıştır. Genel olarak, Türkiye AB ile yaptığı armut dış ticaretinde açık bir farkla fazlalık vermektedir. Türkiye'nin armut dış ticaretinde net bir ihracatçı ülke olmasında armut üretim ve ihracatında karşılaştırmalı bir üstünlüğe sahip olmasının önemli bir etkisi vardır.

2.2.3.Ayva

Türkiye ayva üretiminde dünyanda önde gelen ülkelerden birisidir. Ancak Türkiye bu ürünlerdeki üretim gücünü ihracatta kullanmaktan uzak bulunmaktadır. Uluslararası sahada ve bu kapsamda Avrupa Birliği ile yürütülen dış ticarete pazarlama konusu önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'nin Hollanda ve Avusturya'ya ihraç ettiği bir kısım ayva bu ülkelerde ambalaj ve paketlemeye tabi tutularak gerek AB içine gerekse dışına ihraç edilmektedir. Hollanda ayvada üretici ülke olmamasına rağmen Türkiye'den ithal edip ihraç (*re-export*) ettiği ayva ile dünya ayva ihraç sıralamasında Türkiye'nin arkasında ikinci sırada bulunmaktadır. Pazarlama ve ambalajlama sorununa çözüm bulunması halinde ayva ihracatı daha üst seviyelere gelecektir.

Türkiye gümrük birliğine katılımı olan 1996 yılından 2022 yılına kadar ki süreç içerisinde genel olarak her yıl ihracat artış eğilimi göstermiştir. Örneğin, 1996 yılında 1,97 milyon dolarlık olan ihracat 2008 yılında 5,69 milyon dolara, 2022'de ise 7 milyon dolar olmuştur. Avrupa Birliği ile yürütülen ayva dış ticaretinde ihracat rakamlarını belirleyen en önemli faktör ülkemizde gerçekleşen üretim miktarıdır. Başta iklim olmak üzere değişik faktörler tarafından etkilenen ayva üretimi ihracatı doğrudan etkilemiştir. Ayva ithalatına bakıldığında, AB'den ülkemize kayda değer bir ihracat gerçekleşmediği görülmektedir. 2017 yılına kadar olan süreçte Türkiye AB'den iki yıl hariç hiç ithalat yapmamıştır. 1996 yılından daha sonra ki tarihlerde yıllık bazda ithalat gerçekleşmekle beraber bu ithalat ciddi bir rakama ulaşmamıştır.

Tablo 8: Türkiye-AB Arasındaki Ayva İhracat ve İthalatı (1996-2024) (ABD Doları)

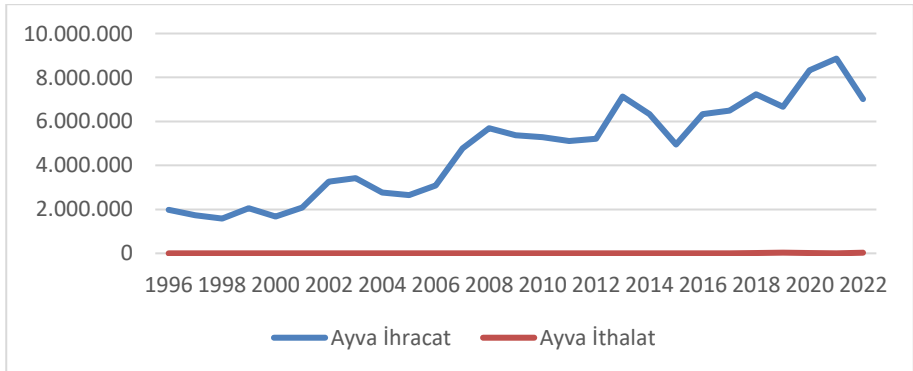
Yıl**	Ayva*			
	İhracat	İthalat	Cari Açık veya Cari Fazla	Cari Açık-Fazla Değişim Oranı (%)
1996	1.975.703	-	1.975.703	-
1997	1.731.961	-	1.731.961	-12
1998	1.582.395	-	1.582.395	-9
1999	2.052.125	1.409	2.050.716	30
2000	1.678.995	0	1.678.995	-18
2001	2.088.163	1.245	2.086.918	24
2002	3.256.230	-	3.256.230	56
2003	3.418.276	-	3.418.276	5

2004	2.759.728	-	2.759.728	-19
2005	2.650.412	-	2.650.412	-4
2006	3.079.291	-	3.079.291	16
2007	4.780.980	-	4.780.980	55
2008	5.692.371	-	5.692.371	19
2009	5.365.098	-	5.365.098	-6
2010	5.278.423	-	5.278.423	-2
2011	5.112.408	-	5.112.408	-3
2012	5.214.815	-	5.214.815	2
2013	7.131.769	-	7.131.769	37
2014	6.338.267	-	6.338.267	-11
2015	4.952.405	-	4.952.405	-22
2016	6.329.488	-	6.329.488	28
2017	6.491.814	-	6.491.814	3
2018	7.229.078	10.834	7.218.244	11
2019	6.672.790	31.887	6.640.903	-8
2020	8.322.403	19.138	8.303.265	25
2021	8.860.322	6.891	8.853.431	7
2022	7.015.117	28.093	6.987.024	-21
2023	9.313.873	16388	9.297.485	32
2024	9.927.712	56.824	9.870.888	7

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Gümrük birliğine katılımdan sonra Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki toplam ayva dış ticaret rakamlarına bakıldığında Türkiye bu dönemde 127 milyon dolarlık bir ihracat gerçekleştirmiştir. Bu dönemde gerçekleştirilen toplam ithalatın değeri 99 bin dolardır. Dış ticaret farkı ihracat lehine 126,9 milyon dolardır.

Şekil 6: Türkiye-AB Arasındaki Ayva dış Ticareti (1995-2022)

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Türkiye'nin AB ile gerçekleştirdiği ayva dış ticaretinde gümrük birliğine katılımdan sonra açık bir farkla net bir ihracatçı ülke konumundadır. Türkiye'nin bu konumu kazanmasında, ülkenin iklim ve doğal yapısının bu ürünün yetişmesine uygun olması, devlet teşvikleri ve özellikle verimliliğinin çok yüksek seviyede gerçekleşmesi etkili olmuştur. İhracatta yakalanan bu yüksek rakamlara rağmen ayva ihracatında potansiyelimizin tam yakalandığından bahsetmek zordur. Paketleme, ambalajlama ve pazarlama ile ilgili sorunların çözülmesi halinde ayva ihracatımızın daha üst rakamlara ulaşması mümkün gözükmektedir.

2.2.4. Yeni Dünya (Malta Eriği)

Türkiye ile AB arasında gerçekleşen yeni dünya dış ticaretinde ihracat ve ithalat değerleri açısından bakıldığında parasal değer yüksek olmadığı görülmektedir (Tablo: 9) Türkiye gümrük birliğine katılımından bir yıl sonra başlayan ve dört yıl süren ithalattan sonra ağırlıklı olarak ihracatçı bir ülke konumuna gelmiştir. Türkiye 2000 yılından sonra genel olarak AB'ne yönelik ihracatı artış trendine girmiştir.

Tablo 9: Türkiye-AB Arasındaki Yeni Dünya İhracat ve İthalatı (1996-2024) (ABD Doları)

Yeni Dünya*				
Yıl**	İhracat	İthalat	Cari Açık veya Cari Fazla	Cari Açık- Fazla Değişim Oranı (%)
1996	21.289	-	21.289	-
1997	28.713	10.836	17.877	-16
1998	433	59.508	-59.075	-430
1999	9.486	38.927	-29.441	-50
2000	-	40.261	-40.261	37
2001	3.331	-	3.331	-108
2002	1.159	-	1.159	-65
2003	3.860	-	3.860	233
2004	2.010	-	2.010	-48
2005	4.410	-	4.410	119
2006	773	-	773	-82
2007	2.263	-	2.263	193
2008	1.353	-	1.353	-40

2009	10.284	-	10.284	660
2010	3.197	-	3.197	-69
2011	12.854	-	12.854	302
2012	251	-	251	-98
2013	1.605	-	1.605	539
2014	1.467	-	1.467	-9
2015	505	-	505	-66
2016	707	-	707	40
2017	-	1.136	-1.136	-261
2018	21.474	-	21.474	-1.990
2019	2.696	-	2.696	-87
2020	3.653	-	3.653	35
2021	431	-	431	-88
2022	9.260	-	9.260	2.048
2023	8.779	-	8.779	-5
2024	6.267	-	6.267	-29

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. * *AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Döneme genel olarak bakıldığında toplam ihracat ve ithalatın birbirine yakın gerçekleştiği görülmektedir. Türkiye'den AB'ne toplamda 147 bin dolarlık bir ihracata karşılık 150 bin dolarlık bir ithalat gerçekleştirilmiştir. Dış ticaret farkı ithalat lehine 3 bin dolardır.

Avrupa Birliği ile gerçekleştirilen yeni dünya toplam dış ticareti genel olarak dengeli gitmesine rağmen, Türkiye ihracat konusunda önemli bir potansiyele sahiptir. Üreticilerin yeni dünyanın gerek üretim gerekse ihracat konusunda bilinçlendirilmelerinin yeni dünya ihracatında önemli bir mesafe kaydetmesine katkı sağlayacaktır.

2.2.5. Muşmula

Diğer yumuşak çekirdekli karpas kapsamında değerlendirdiğimiz muşmula daha öncede ifade edildiği gibi ülkemizde genel olarak yabancı olarak yetiştirilmektedir. Yabancı olarak yetiştirilen muşmulanın kısa dönemde ihracatını artırmak zor gözükmemektedir.

Tablo 10: Türkiye-AB Arasındaki Muşmula İhracat ve İthalatı (1996-2024)

	Muşmula*
--	----------

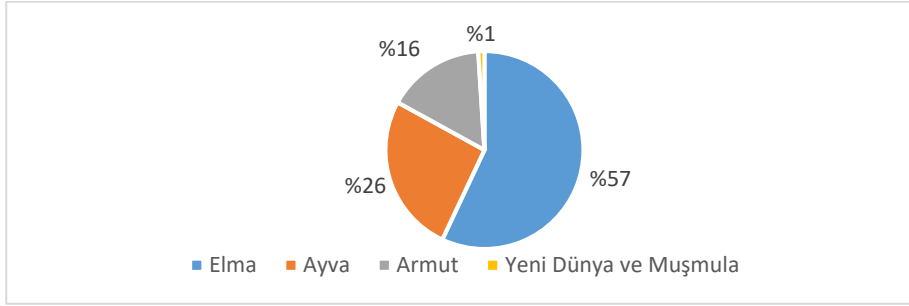
Yıl**	İhracat	İthalat	Cari Açık veya Cari Fazla
1996	10.026	-	10.026
1997	24.016	-	24.016
1998	15.957	-	15.957
1999	9.484	-	9.484
2000	4.525	-	4.525
2001	3.612	-	3.612
2002	7.644	-	7.644
2003	11.888	-	11.888
2004	5.775	-	5.775
2005	1.151	-	1.151
2006	4.922	-	4.922
2007	14.427	-	14.427
2008	8.888	-	8.888
2009	17.201	-	17.201
2010	21.117	-	21.117
2011	9.452	-	9.452
2012	3.159	-	3.159
2013	12.572	-	12.572
2014	5.364	-	5.364
2015	6.018	-	6.018
2016	22.106	-	22.106
2017	17.282	-	17.282
2018	13.854	-	13.854
2019	22.728	-	22.728
2020	101.972	-	101.972
2021	136.077	-	136.077
2022	72.561	-	72.561
2023	108.635	-	108.635
2024	20.946	-	20.946

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

3. GÜMRÜK BİRLİĞİ ÖNCESİ VE SONRASI TÜRKİYE- AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDA YUMUŞAK ÇEKİRDEKLİ MEYVELER DIŞ TİCARETİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Yumuşak çekirdekli meyvelerden olan elma, ayva ve armutta Türkiye gümrük birliğine katılımından önce AB ile yaptığı dış ticaretle net bir ihracatçı ülke konumundadır. Ancak bahsedilen ürünlerin toplam ihracattan aldıkları pay farklılık göstermiştir. Toplam ihracattan en fazla pay %57 oranıyla elmaya ait iken, ikinci sırada %26 oranıyla ayva ve üçüncü sırada %16 oranıyla armut yer almıştır. Yeni dünya ve muşmulanın toplam ihracattan aldıkları pay ise %1'dir.

Şekil 7: Türkiye-AB Arasındaki Yumuşak Çekirdekli Meyvelerin Ürün Bazında İhracat Dağılım Oranları (1969-1995)

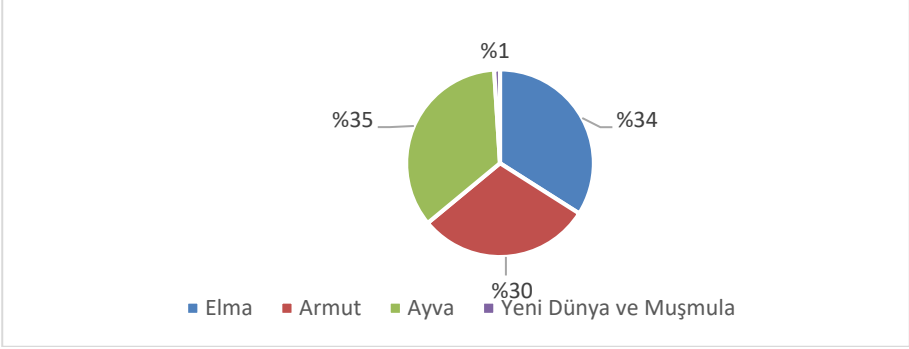

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Yukarıda bahsedilen ürünlerin toplam ihracat rakamlarına bakıldığında elmanın 29 milyon dolar, ayvanın 13 milyon dolar ve armudun 8,1 milyon dolar şeklinde gerçekleştiği görülmektedir.

Gümrük birliğine katılımından sonra yumuşak çekirdekli meyveler ihracatı toplam parasal ve oransal değerler açısından değişikliğe uğramıştır. Elmada toplam ihracat birliğe katılımından sonra 139 milyon dolara, ayvada 146 milyon dolara armutta ise 127 milyon dolara yükselmiştir. Her üç üründe de gerçekleştirilen ihracat rakamları gümrük birliğine katılımından önceki dönemle karşılaştırıldığında oldukça ciddi bir büyüklüğe ulaştıkları görülmektedir. Başka bir deyişle, elma, ayva ve armuttaki ihracata rakamları gümrük birliğine katılımından sonra hacim olarak ciddi bir değere ulaşmıştır.

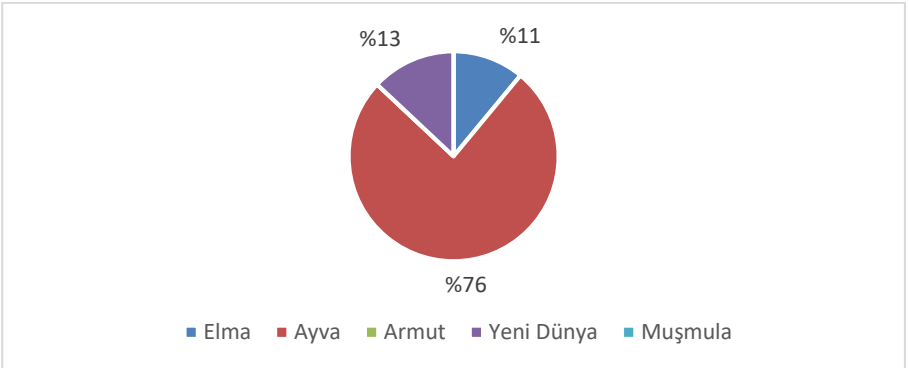
Şekil 8: Türkiye-AB Arasındaki Yumuşak Çekirdekli Meyvelerin Ürün Bazında İhracat Dağılım Oranları (1996-2024)

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

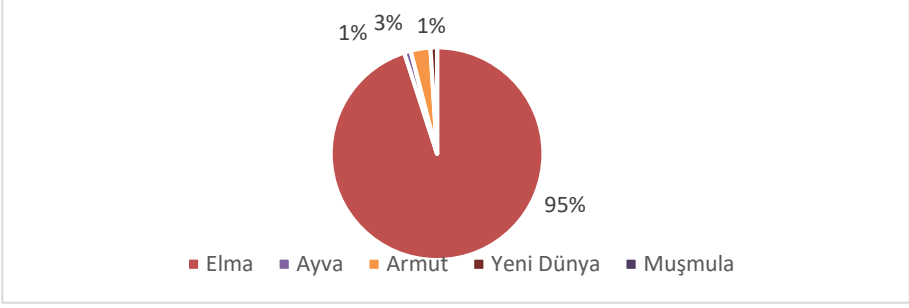
Toplam parasal değer açısından önemli bir sıçrama yapan elma, armut ve ayvanın toplam ihracattan aldıkları payda gümrük birliğine katılımdan sonra değişiklikler olmuştur. Gümrük birliğine katılımdan önce elmanın toplam ihracattan aldığı pay %57 seviyesinde iken birliğe katılımdan sonra %34'e düşmüş, ayva %16'dan %35'e yükselmiş, armut oranı ise %30'a yükselmiştir. Oransal olarak iki dönem kıyaslandığında ayva ve armudun toplam ihracattaki oranlarının yükseldiğini buna karşılık ise elmada oransal olarak bir düşme kaydedildiği görülmektedir.

Şekil 9: Türkiye-AB Arasındaki Yumuşak Çekirdekli Meyvelerin Ürün Bazında İthalat Dağılım Oranları (1969-1995)

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. **AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Şekil 10: Türkiye-AB Arasındaki Yumuşak Çekirdekli Meyvelerin Ürün Bazında İthalat Dağılım Oranları (1995-2024)

Kaynak: TÜİK, 2025 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Yaş ve kuru dahildir. * *AB genişleme sürecine göre hesaplanmıştır.

Yumuşak çekirdekli meyveler çeşitlerinde AB'den Türkiye'ye yapılan ithalatların gerek gümrük birliği öncesi gerekse sonrasında elma hariç önemli bir rakam oluşturmadıkları görülmektedir. Gümrük birliğine katılımdan önce elmada 11 bin dolar, ayvada 42 bin dolar ithalatta bulunulmuş armutta hiç ithalat gerçekleşmemiştir. İkinci dönemde ise bu rakamlar, elmada 14 milyon dolar, ayva da 172 bin dolar ve armutta 656 bin dolar olmuştur. Görüldüğü gibi, gümrük birliğine katılımdan sonra toplam değer açısından en büyük artış elmada oluşmuştur. Diğer ürünlerde artış kaydedilmiş olmakla beraber bunlar önemli rakamlar değildir.

4. SONUÇ

Türkiye yumuşak çekirdekli meyvelerde Avrupa Birliği ile yürüttüğü dış ticarete gerek gümrük birliğine katılımdan önce gerekse sonrasında net bir ihracatçı ülkedir. Toplam ihracat rakamları gümrük birliğine katılımdan sonra ciddi bir şekilde yükselmiştir. Oranlara bakıldığında ayvanın yüksek oranı yakaladığını, onu elma ve armudun takip ettiği görülmektedir. Ayrıca dikkat çekici bir noktada elmada AB'den yaptığımız ithalatın miktarında ihracat kadar olmasa da bir artış kaydedilmiştir.

Yumuşak çekirdekli ürünlerden olan elmaya Avrupa Birliği temmuz ayında üçüncü ülkelerden giriş fiyatı altında bir mali yükümlülük uygulamaktadır. Bu fiyat 45,70 Avro/100 kg'dır. Bu fiyatın altındaki ithalata aradaki farka göre %4,8 advalorem gümrük vergisine ilave 0,90 Avro/100 kg-23,80 Avro/100 kg aralığında spesifik vergi uygulamaktadır. Avrupa Birliği En Az Gelişmiş Ülkeler diye ifade edilen EAGÜ'ye gümrük vergisini sıfır olarak uygulamaktadır. Başka bir deyişle, bu

lkeler gümrük vergisini muaf tutulmuşlardır. Türkiye için indirimli bir gümrük vergisi uygulamaktadır. Bu fiyatın altındaki ürünler için spesifik vergi uygulamaktadır. Türkiye nc ülkelerden elma ithalatına %60,3 gümrük vergisi uygulamaktadır (Alkan, 2015, s: 94). Giriş fiyatı uygulamasının kalkması ile birlikte lkemizden AB'ye elma ihracatında artış beklenmektedir. AB ile tarımsal ürünlerde Ortak Gümrük Tarifesinin kabul edilmesi halinde elmada ithalatında ciddi bir artış yaşanmayacağı değerlendirilmektedir.

Yukarıda ifade edildiği gibi, Avrupa Birliği bazı tarımsal ürünlerin gümrük ve tarifelerinde ciddi bir indirim gitmiş buna karşılık Türkiye tarımsal ürünlerdeki gümrük vergisini belli oranlarda tutmaktadır. Gümrük birliği güncellemeleri kapsamında yumuşak çekirdekli meyve ürünlerin vergisinin düşürülmesi Türkiye ithalat ihtimalini kısmen artıracaktır. Ayrıca AB'nin üçüncü ülkelerle imzaladığı Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) ile, Türkiye, AB'nin üçüncü ülkelerle imzaladığı anlaşmalar çerçevesinde bu ülkeler karşı gümrük vergilerini indirmek zorunda kalacaktır. Bu durum karşısında ithalatımız artabilecektir. İthalatın artması içerdeki üretimi düşürecek buna karşılık üreticiler fiyat düşüşlerinden kısa dönemde faydalanacaktır. Orta ve uzun vadede ülke içi üretim düşeceğinden ürün fiyatları tekrar artış trendine girecektir.

Ayrıca Avrupa Birliği'ne dahil ülkeler bazen tarife dışı engellere başvurabilmektedir. Bilindiği gibi, Tarife dışı engeller, tarım sektöründe daha yaygın ve kısıtlayıcı olarak kullanılmaktadır. Uluslararası pazarlarda tarife dışı engellerin türleri ve etkileri genel olarak, firmanın büyüklüğüne, sektöre ya da ithalat veya ihracat yapılan ülkenin durumuna göre farklılık gösterebilmektedir. Görünmez engeller olarak adlandırılan tarife dışı engellerin etkileri tam olarak ortaya koymak her zaman kolay değildir (TAGEM, 2021:43). Avrupa Birliği'nin yumuşak çekirdekli meyveler dışı ticaretinde ülkemize, kalite, standardizasyon ve sertifikasyon gibi tarife dışı engelleri uygulaması durumunda ihracatımızın olumsuz etkilenmesi beklenmelidir.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan ederim. Aksi bir durumun tespiti halinde Akademik İzdüşüm Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Destek ve Teşekkür: Bu araştırmanın hazırlanmasında herhangi bir kurumdan destek alınmamıştır.

Katkı Oranı Beyanı: Araştırmanın tüm süreci makalenin beyan edilen tek yazarı tarafından gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Alkan, U. (2015). *Türkiye-Avrupa Birliği Gümrük Birliği Alanı'na Tarımsal Ürünlerin Dahil Edilmesinin Hukuki Rejimi ve Muhtemel Etkileri*. (AB Uzmanlık Tezi T.C. Tarım ve Gıda Hayvancılık Bakanlığı). Ankara. T.C. Tarım ve Gıda Hayvancılık Bakanlığı.
- Uludağ İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği Ar&Ge Şubesi. (2017). *Armut Raporu*.
<https://uib.org.tr/Tr/Kbfile/Armut-Raporu>.
- Durmuş, E., & Yiğit, A. (2003). Türkiye'nin Meyve Üretim Yöreleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), Article 2.
- Durmuş, M. (2022). *Armut*. Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20Tarim%20Urunleri%20Piyasaları/2022-Temmuz%20Tarim%20Urunleri%20Raporu/2-armut%20tup%20temmuz%202022.pdf>.
- Esimek, F. B. (2022). *Yeni Dünya Yetiştiriciliği*. Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü Alata BahçeKültürleriAraştırmaEnstitüsü.
<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/alata/Belgeler/brosurler/brosur2022/YenidunyaYetistirciligi-F.BelkisESİMEK.pdf>.
- Ketenoglu, O., Obalı, O., Kurt, L., Güney, K., Tuğ, T., Geven, F., Bingöl, M. Ü., & Koruklu, T. (2016). *Ekonomik Bitkiler*. Ankara. Palme Yayıncılık.
- IPARD. (2021). *Meyve, sebze ve diğer bahçe bitkileri sektörü analiz raporu: IPARD III Programının Hazırlanmasında Sektörel Analiz Projesi*. T.C Tarım ve Orman Bakanlığı.
- Özdemir, S. & Şengül, H. (2008). Türkiye'nin Avrupa Birliği Ülkelerine Yaş Meyve-Sebze İhracatı ve Avrupa Birliği Çevre Politikalarından Kaynaklanan Teknik Engeller. *Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Cilt: 18-3*.
- Özdoğan, T. (2021a). *Ayva*. Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.

- <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20Tarim%20Urunleri%20Piyasaları/2021-Haziran%20Tarim%20Urunleri%20Raporu/Ayva,%20Hazaran-2021,%20Tarim%20Urunleri%20Piyasa%20Raporu,%20TEPGE.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Özdoğan, T. (2021b). *Ayva*. Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20Tarim%20Urunleri%20Piyasaları/2021-Ocak%20Tarim%20Urunleri%20Raporu/Ayva,%20Ocak-2021,%20Tarim%20Urunleri%20Piyasa%20Raporu.pdf>.
- Şirikçi, B. S., & Gul, M. (2017). Türkiye ve Dünyada Ayva Piyasası. *Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology*, 5, 600. <https://doi.org/10.24925/turjaf.v5i6.600-606.1087>.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar ve Bölge Müdürlüğü. (2021). *Tarımsal Dış TicaretSektörPolitikaBelgesi2021-2025* https://www.tarimorman.gov.tr/TAGEM/Belgeler/yayin/Tarimsal%20Sulama%20SPB_2021-2025.pdf.
- T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2016). *Yaş Ve Kuru Meyve Sebze İle Seracılık Dış Pazar Çalışması*. https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/IDARI%20İŞLER/Dış%20Pazar%20Stratejileri/Yaş%20Kuru%20Meyve%20Sebze%20ile%20Seracılık%20Dış%20Pazar%20Stratejisi%20Raporu_09112016.pdf.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (1969-2023) *Gümrük Tarife İstatistikleri Pozisyonu (GTIP)*.
- Yaman, M., & Yıldız, E. (2023). Türkiye’de Ekonomik Öneme Sahip Yumuşak Çekirdekli Meyvelerin Üretim Projeksiyonu (Elma, Armut, Ayva Örneği). *Erciyes Tarım ve Hayvan Bilimleri Dergisi*, 6(1), Article 1. <https://doi.org/10.55257/ethabd.1239343>.
- Yegül, Z. (2021). *Elma*. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20Tarim%20Urunleri%20Piyasaları/2021-Haziran%20Tarim%20Urunleri%20Raporu/Elma,%20Hazaran-2021,%20Tarim%20Urunleri%20Piyasa%20Raporu,%20TEPGE.pdf>.

Uzundumlu, A. S., Işık, H. B. & Işık, N. (2009). Dünya İşlenmemiş Elma Sektörüne Genel Bir Bakış. *Tarım Bilimleri Araltırma Dergisi* 2(1):17-23.

THE EFFECT OF THE CUSTOMS UNION BETWEEN TURKIYE AND THE EUROPEAN UNION ON THE SOFT FRUITS NUCLES

Extended Summary

Aim:

Soft fruits nucleas are subject to foreign trade. A significant portion of Turkiye's soft fruit nucleas foreign trade is conducted with the European Union. However, pome fruit trade with the European Union is not static. It has varied significantly over time. The implementation of a customs union within the European Community began in 1969. Turkiye-EU customs union negotiations were completed in 1995, and Turkiye joined the customs union in 1996. The purpose of this study is to assess the impact of Turkey's pome fruit foreign trade with the EU and to identify various factors that negatively effect our foreign trade.

Method(s):

This study employed historical, descriptive, and comparative methods. For example, the descriptive method was used in the evaluations of the legal infrastructure of the customs union, while historical and comparative methods were used primarily in the economic and trade issues.

Findings:

Turkiye was a net exporter of soft-core fruit, such as apples, quinces, and pears, in its foreign trade with the EU before joining the customs union. However, the shares of total exports among these products varied. Apples accounted for the largest share of total exports at %57, followed by quinces at %26 and pears at %26. Loquat and medlars accounted for %1 of total exports.

The total export figures for these products are 29 million dolar for apples, 13 million dolar for quinces, and 8.1 million dolar for pears.

After joining the customs union, pome fruit exports have changed in terms of total monetary and relative value. Total exports of apples increased to 139 million dolar, quinces to 146 million dolar, and pears to 127 million dolar. Compared to the pre-union period, export figures for all three products have reached a significant increase. In other words, exports of apples, quinces, and pears have reached a significant volume after joining the union.

Apples, pears, and quinces, which saw a significant increase in total monetary value, experienced changes in their share of total exports after joining the customs union. While apples' share of total exports was %57 before joining the customs union, it decreased to %34 after joining, quinces increased from %16 to %35, and pears rose to %30. A proportional comparison of the two periods reveals an increase in the proportions of quinces and pears in total exports, while apples experienced a proportional decrease.

Imports of soft-core fruit varieties from the EU to Turkiye, with the exception of apples, appear to have been insignificant both before and after the customs union. Before joining the customs union, imports of apples totaled 11,000 dolar, quinces 42,100 dolar, and pears were completely unimported. In the second period, these figures rose to \$14 million for apples, 172,000 dolar for quinces, and 656,000 dolar for pears. As can be seen, the largest increase in total value after joining the customs union occurred in apples. While increases were recorded in other products, these figures were not significant.

Conclusion and Discussion:

Turkiye has been a net exporter of soft-stone fruit in its foreign trade with the European Union, both before and after joining the customs union. Total export figures have increased significantly since joining the union. Quinces hold the highest share, followed by apples and pears. Furthermore, it's noteworthy that apple imports from the EU have increased, although not as much as exports.

The European Union has significantly reduced customs duties and tariffs for some agricultural products, while Turkey maintains its customs duties at certain rates. Reducing the duty on pome fruit products within the scope of the customs union updates will partially increase Turkiye's import potential. Furthermore, due to the Free Trade Agreements signed between

the EU and third countries, Turkiye will be obligated to reduce the counter-tariffs imposed on these countries within the framework of the agreements signed between the EU and third countries. This could lead to an increase in imports. Increased imports will reduce domestic production, while producers will benefit from price reductions in the short term. In the medium to long term, as domestic production declines, product prices will return to an upward trend.